

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการประถมศึกษา เป็นการศึกษาระดับที่รัฐจะต้องจัดให้แก่ประชาชนที่อยู่ในวัยเรียนทุกคน ซึ่งการศึกษาระดับนี้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง กลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การศึกษาระดับนี้บังเกิดประสิทธิภาพดีขึ้นนั้นก็คือครูประถมศึกษานั้นเอง

การที่ครูประถมศึกษาต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ต่อเด็กและชุมชนเป็นอย่างมากนั้น จะต้องมิชวรฤและกำสั้งใจในการทำงานดี แต่ปัจจุบันครูประถมศึกษากลับมีปัญหาในด้านชวรฤและกำสั้งใจในการทำงานมาก โดยเฉพาะการพิจารณาความดีความชอบนั้นไม่มีหลักเกณฑ์พิจารณาที่ละเอียดและมีกมุงเฉพาะผู้ทำงานธุรการและงานด้านพัฒนาอาคารสถานที่ ส่วนผู้ทำงานด้านวิชาการและผู้ที่ตั้งใจทำงานสอนกลับไม่ได้รับการพิจารณาเท่าที่ควร^๑

ต่อมาเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดระบบการประถมศึกษาในรูปแบบใหม่ที่ให้มี เอกภาพทั้งนโยบายและการบริหาร โดยมีกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบเพียงกระทรวงเดียวนั้น ได้มีการเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างชวรฤและกำสั้งใจให้แก่ครูประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาความดีความชอบ เช่น ควรพิจารณาในรูปคณะกรรมการ ควรนำผลงานด้านวิชาการมาพิจารณาเป็นอันดับแรก ควรจัดทำเกณฑ์ในการประเมินผล งานครู เป็นต้น^๒ ทำให้น่าสนใจว่าครูประถมศึกษาจะ

^๑ คณะกรรมการพิจารณาปัญหาการศึกษาประชาบาล, ระบบบริหารการศึกษาประชาบาล (ตุลาคม ๒๕๒๒), หน้า ๒๗๗. [ม.ป.ท.]

^๒ เรื่องเดียวกัน.

มีการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของตนอย่างไร และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างไรบ้างสำหรับยุคใหม่

สมน อมรวิวัฒน์ กล่าวว่่า

ในขณะที่คนในวงการศึกษาศึกษาปัจจุบันได้มุ่งความสนใจไปที่ตัวเด็กนักเรียน ในฐานะที่เป็นผลผลิตที่แสดงคุณภาพของจัดการศึกษานั้น ผู้ที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะได้รับความเอาใจใส่ด้วยก็คือครู สังคมเริ่มหันมาสนใจว่า ครูควรจะมีคุณสมบัติอย่างไร ครูควรมีความสามารถทางใด ขนาดไหน และครูควรมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง ทั้งเมื่ออยู่ในโรงเรียนและเมื่ออยู่ในสังคม

หน้าที่ของครูในยุคใหม่ ซึ่งหมายถึงสมัยและเวลาทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ ที่สภาพสังคมไทยเปลี่ยนไปจากเดิมนั้น เลขา ปิยะธัชกรริยะ ได้รวบรวมและเสนอไว้ ๘ ประเด็นล้วนแต่เป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงหน้าที่ของครูในยุคใหม่ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

๑. สังคมไทยยุคใหม่ มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่กำลังจะเป็นโทษ เป็นอันตรายต่อชีวิตในสังคม ครูยุคใหม่ควรจะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้วนำมาสั่งสอนให้นักเรียนได้ทราบ เพื่อแก้นิสัยความมักง่าย รักความสะดวกสบายเกินไป และไม่มักได้ อันเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

๒. สังคมไทยมีประชากรมากเกินไป หรือเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ครูยุคใหม่ควรต้องศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ในสังคม แล้วเสนอแนะหรือช่วยไม่ให้นักเรียนต้องเป็นเหยื่อในสังคมที่เกิดขึ้น สอนให้เขาพัฒนาเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

๓. สังคมไทย มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพทั้งกายและใจของคน ที่ไม่สดชื่นหรือแข็งแรงเท่าที่ควร ครูยุคใหม่ควรจะเป็นผู้สามารถสร้างเสริมสุขภาพกายและใจของตนเองเสียก่อนแล้วครูจึงจะสามารถแนะนำทางค้ำสุขภาพอนามัย และแนะแนวการแก้ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจหรือ

๑ สมน อมรวิวัฒน์. "คุณธรรมเช่นใดในตัวครู", วารสารครูศาสตร์ ๒

อารมณ์ให้กับเด็กเรียน เป็นอย่างดี

๔. สังคมไทยยุคใหม่มีสภาพที่นิยมหลงใหลในวัตถุธรรมมากกว่าคุณธรรม ครูยุคใหม่ควรศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมประเพณีของไทย เพื่อจะปลูกฝังให้เด็กเรียนเกิดความนิยมซาบซึ้ง แล้วนำมาปรับปรุงให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง

๕. ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา พลเมืองส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรม มีฐานะไม่มั่นคง ครูควรส่งเสริมให้เด็กเรียนตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจของประเทศ ปลูกฝังให้อดทน มีระเบียบวินัย รอบคอบ ประหยัดและรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์เต็มที่

๖. ลักษณะการเมืองของไทย มีผลทำให้สังคมยุคใหม่มีการโฆษณาชวนเชื่อสิทธิการเมือง การแบ่งพรรคแบ่งพวก ครูยุคใหม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิการเมืองและระบบการปกครองแบบต่าง ๆ ครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านความเป็นประชาธิปไตย สอนให้เด็กเรียนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน

๗. ในสภาพปัจจุบัน เด็กไทยสามารถหาความรู้ได้กว้างขวางจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ครูจะต้องฝึกหัดให้เด็กเรียนรู้จักวิเคราะห์ และคิดแก้ปัญหาในสาเหตุต่าง ๆ ในสังคม นั่นคือเป็นวิธีการเรียนรู้มากกว่าการบอกหรือถ่ายทอดความรู้ที่ตายตัวให้กับเด็กเรียน

๘. สภาพแวดล้อมทางการศึกษามีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กเรียน ครูจะต้องรู้จักจัดทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้ มาใช้ให้เหมาะสม และมีคุณค่าทางการศึกษา^๑

^๑ เลขา ปิยะธัจฉริยะ, "หน้าที่ของครูยุคใหม่," วารสารครูศาสตร์ ๒

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของครูไม่ว่าจะเป็นครูระดับชั้นใด ควรจะเป็นผู้ทำหน้าที่อย่าง
น้อย ๒ ประเภทคือ สอนและอบรม แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษาใหม่และประกาศ
ใช้ในปีการศึกษา ๒๕๒๑ นั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการ โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่
และพฤติกรรมของครู เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับทั้งทางตรง
และทางอ้อม ต่อเด็กเรียนและสังคม

เมื่อครูมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคม สิ่งที่จะต้องศึกษาคือ ครูนั้น เป็นครูประเภทใด
นอกแต่ผู้วิชาหรือ เป็นผู้ชี้ทางปัญญาให้แก่เด็กเรียน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะต้องมีการศึกษาถึงลักษณะของ
ครูที่ "ดีเด่น" ทั้งนี้เพื่อจะเป็นการให้กำลังใจแก่ครูที่ทำหน้าที่ของครูที่ดีอยู่แล้ว และเป็นแนวทาง
ปรับปรุงบทบาทของครูให้ดียิ่งขึ้น เท่าที่เป็นมาได้ มีการประกวดและจัดมอบรางวัลให้แก่ครูประจำภาค
ที่ปฏิบัติงานดีเด่น จังหวัดละ ๑ คน เป็นประจำปี โดยกระทรวงมหาดไทย ได้เริ่มมาตั้งแต่วันที่ ๑
ตุลาคม ๒๕๑๔ สำหรับหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกตัวบุคคลนั้น ทางกระทรวงมหาดไทยมอบให้
จังหวัดเป็นผู้พิจารณา ปัญหาที่เกิดขึ้น คือแต่ละจังหวัดไม่มีเกณฑ์การตัดสินที่เป็นมาตรฐานแน่นอนใช้
ประกอบการพิจารณา การตัดสินเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและความคิดเห็นของคณะกรรมการแต่ละยุค

สำหรับการพิจารณาคัดเลือกครูดีเด่นที่ผ่านมา นั้น ผลปรากฏว่าครูดีเด่นทุกคนเป็นผู้บริหาร
ไม่มีครูที่ปฏิบัติงานสอนโดยทั่วไปเลย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะมีการพิจารณาคัดเลือกครูประถมศึกษา
ดีเด่นในสายปฏิบัติงานสอนบ้าง ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการมีเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินครู
ประถมศึกษาดีเด่น สายปฏิบัติงานสอน โดยจะเสนอให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกครูดีเด่น
ได้ใช้เป็นมาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- ๑. เพื่อศึกษาคูสมมติของครูดีจากทัศนะของไทยและต่างประเทศ
- ๒. เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้ไปสร้าง เกณฑ์การตัดสินครูประถมศึกษาดีเด่นสายปฏิบัติ

งานสอน

สมมติฐานในการวิจัย

๑. ความเห็นของผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ๗๒ จังหวัด และครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน ๘๗ กลุ่ม ของจังหวัด เชียงราย เกี่ยวกับแบบจำลองเกณฑ์การตัดสินครูประถมศึกษาที่เด่นไม่ต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะความเห็นเกี่ยวกับแบบจำลองเกณฑ์การตัดสินครูประถมศึกษาที่เด่น จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๓ คน ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ๖๒ คน และครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน ๘๐ คน

๒. การวิจัยครั้งนี้ ไม่ถามความเห็นจากนักเรียนประถมศึกษา เพราะจะทำให้ได้เฉพาะคุณสมบัติของครูที่ดี ไม่ใช่ลักษณะของครูที่เด่น

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. ครูประถมศึกษาที่เด่น ในงานวิจัยนี้ เน้นเฉพาะครูที่ปฏิบัติงานสายงานสอน
๒. กลุ่มประชากรที่ศึกษา เป็นตัวอย่างเพียงพอในการสร้างเกณฑ์การตัดสินครูประถมศึกษาที่เด่น

ความจำกัดของการวิจัย

๑. การศึกษาคุณสมบัติของครูที่จากทัศนะของไทยและต่างประเทศ อาจจะไม่ครอบคลุมได้ถึงลักษณะของครูที่เด่นครบถ้วน เพราะในการปฏิบัติงานจริง ครูมีพฤติกรรมมากกว่าที่มีการรวบรวมไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูดีเด่นจากประวัติและผลงานของครูประจำภาคใต้เด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้ง ๗๒ จังหวัด จำนวน ๗๒ คน และทัศนะเกี่ยวกับครูดีเด่นของไทยและต่างประเทศ
๒. นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดเป็นหมวดหมู่และประเด็น เพื่อสร้างเป็นแบบจำลองเกณฑ์การตัดสินครูประถมศึกษาดีเด่น ฉบับร่างที่ ๑ โดยแยกเป็น ๗ หมวด และมีรายการจำนวน ๑๔๔ ข้อ
๓. นำแบบจำลองฉบับร่างที่ ๑ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๓ ท่าน ตรวจสอบและพิจารณาความครอบคลุม แล้วนำผลไปปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบจำลองฉบับร่างที่ ๒ ที่ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คงเหลือ ๗ หมวด และมีรายการจำนวน ๑๑๗ ข้อ
๔. นำแบบจำลองเกณฑ์การตัดสินฉบับร่างที่ ๒ ไปให้ผู้ช่วยการการประถมศึกษาจังหวัดทั้ง ๗๒ จังหวัด และครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง ๘ กลุ่มของจังหวัด เชียงราย ได้ให้ความคิดเห็น
๕. นำผลของความเห็นดังกล่าว มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ เพื่อจัดเป็น เกณฑ์มาตรฐานสำหรับตัดสินครูประถมศึกษาดีเด่นสายปฏิบัติงานสอนต่อไป

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ได้ เกณฑ์มาตรฐานการตัดสินครูประถมศึกษาดีเด่น
๒. เป็นแนวทางให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคัดเลือกครูประถมศึกษาดีเด่นแต่ละจังหวัด ได้ใช้ตัดสินต่อไป

คำจำกัดความ

๑. เกณฑ์ หมายถึงมาตรการหรือหลักการที่จะนำไปใช้วัดหรือประเมินผลงาน
๒. การสร้าง เกณฑ์ หมายถึงการกำหนดหลัก เกณฑ์และรายการต่าง ๆ ลงในแบบประเมิน เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินครูดีเด่น
๓. ครูประถมศึกษาดีเด่น ในงานวิจัยนี้หมายถึง ครูที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์การตัดสินครูประถมศึกษาดีเด่นและอยู่ในอันดับที่เด่นกว่าครูอื่น ๆ
๔. ครูสายปฏิบัติงานสอน หมายถึงครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเรียน การสอน การอบรมดูแล ตลอดจนการบริการแก่สังคม ทั้งในค่านิชาการและอาชีพ
๕. วุฒิ หมายถึงวุฒิปริญญาตรี ป.กศ หรือเทียบเท่า, ป.กศ สูง หรือ พ.ม. หรือเทียบเท่าปริญญาตรีหรือสูงกว่า
๖. ด้านการสอน หมายถึงงานที่ปฏิบัติ เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนด้านต่าง ๆ
๗. ด้านวิชาการ หมายถึงงานที่ปฏิบัติ เกี่ยวกับการปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้าวิจัย การปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
๘. ด้านธุรการ หมายถึงงานที่ปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ในฐานะผู้ช่วยของผู้บริหารโรงเรียน
๙. ด้านการพัฒนา หมายถึงงานที่ปฏิบัติ เกี่ยวกับการปรับปรุงอาคารสถานที่ บริเวณต่าง ๆ ในโรงเรียน
๑๐. ด้านกิจการนักเรียน หมายถึงงานที่ปฏิบัติ เกี่ยวกับการดูแลนักเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ
๑๑. ด้านความสัมพันธ์และบริการ หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งชุมชน และทางราชการ
๑๒. ด้านคุณลักษณะ เฉพาะตัวครู หมายถึงบุคลิกภาพและคุณสมบัติของครูที่จำเป็น